

**AB Ortak Tarım
Politikası (OTP)
ve
Türkiye Tarımı**

Günümüzde bir tarım ülkesi olan ve ihracatının büyük bir kısmı tarım ürünleri ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinden oluşan, ayrıca AB ile Gümrük Birliği'ne girmiş, tam üyeliğe aday konumunda olan Türkiye için Ortak Tarım Politikası'na uyum büyük önem taşımaktadır.

AB tarımı, OTP uygulanmadan önceki yıllarda kendi kendine yeterli olmaktan uzak, birçok üründe dışa bağımlı yapıda iken, bugün bu politikanın ulaştığı başarı ile dünyanın en büyük üreticisi ve ihracatçısı konumuna gelmiştir. Bu nedenle OTP, AB'nin ilk ve aynı zamanda en başarılı ortak politikası olarak nitelendirilmektedir.

Gıda yetersizliklerinin önüne geçilmesi, tarımda çalışan kesimin gelir düzeyinin korunması ve artırılması, piyasa mekanizmaları arasında ki farklılıkların giderilmesi başlıca OTP'nin kurulmasında ki başlıca amaçların arasında yer almaktadır.

Diğer Önemli Amaçlar şu şekildedir:

- Üretim standartlarını ve tarım teknolojilerini geliştirmek,
- Tarımsal üretim araçlarının etkili kullanımını sağlamak,
- Avrupa'daki tarımsal üretimin verimliliğini artırmak,
- Piyasalarda istikrarı sağlamak,
- Ürün arzının güvenliğini sağlamak
- Tarımdaki en önemli faktörlerden biri olan işgücünün en iyi şekilde kullanımını sağlamak
- Geçimini tarım sektöründen sağlayan kesimlerin gelirini artırmak,
- Tüketicilere daha gerçekçi ve uygun fiyatlar sunmak,
- Tarım ürünleri fiyatlarını bütün üye ülkelerde eşitleyerek, fiyatların üye ülkeler arasında haksız rekabete yol açmasının önüne geçmek.

Türkiye'nin Durumu

Türkiye'nin AB'ye üyeliği için öncelikli olarak Kopenhag Kriterlerini yerine getirmesi gerekmektedir. Bu kriterler başlıca 3 ana madde altında toplanmaktadır. Birinci ana madde siyasi kriterler başlığı altında, demokrasi ve hukuksal yasalara bağlı bir düzen, insan hakları ve azınlık haklarının korunmasını içermektedir. İkinci ana madde ekonomik kriterler, işleyen bir pazar ekonomisi, AB içinde ki dinamiklerle rekabet gücüne sahip olunması ve son önemli ana başlık ulusal siyasi ve teknik konuların

uyumlaştırılması. AB'ye üyelik için gerekli bu maddeler tartışılırken üzerinde en çok durulan kriter siyasi kriterler, yani özellikle demokrasi ve insan hakları olmuştur.

Teknik konularda uyum sağlanması gerekli konular daha geri planda kalmıştır ve kalmaya da devam etmektedir. Özellikle tarım sektöründe AB'ye uyum Türkiye için çok zor ve sorunlu bir alandır. Her yıl AB Komisyonu tarafından yayınlanan İlerleme Raporları'nda tarım alanında ki gelişmelerin yetersiz olduğu vurgulanmaktadır. Şu ana kadar tarım alanında AB tarafından yapılmış olan çoğu araştırma Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin AB bütçesine maddi anlamda ne kadara mal olacağı üzerinedir.

Türkiye'nin Gümrük Birliği ve AB'ye tam üyelik durumunda tarım alanında rekabet olanakları tartışılmakta, ama tarım alanında politik yönden alınacak kararların, yapılacak ve yapılmakta olan reformların, ülke tarımına ne gibi etkilerinin olacağı pek önemsenmemiştir.

Çünkü amaç en hızlı şekilde uyumun sağlanması olmuş, iç politik aktörler ve etkileri çok araştırılmamış, doğacak sonuçlar yeterince değerlendirilmemiştir. Türkiye bugün tarım alanında uyumun gerçekleştirilebilmesi için, AB'den alınabilecek maddi desteğe ve tam üyelik için gerekli koşulların bir an önce yerine getirilmesine odaklanmıştır. AB'ye üyelik için gerçekleştirilmesi gerekli yapılandırılmaların ülke tarımına ne gibi olumlu ya da olumsuz etkilerinin olup olmayacağı pek araştırılmamakta hatta tartışılmamaktadır.

Ülke Dışı Unsurlar:

Türkiye'nin ortak tarım politikalarına, teknik konularda da uyumu sağlayabilmesi için, karşılıklı politik yaklaşımların da incelenmesi gerekmektedir. İlk olarak AB tarafında ki faktörlere baktığımızda her uyumlaştırma paketinde öne çıkan soru 'AB daha ne kadar genişlemeyi istiyor?' sorusudur . AB'ye aday Orta ve Doğu ülkelerinin AB tarafından başından beri Birliğe üye olmalarının çok istendiği, sürekli bu ülkelere AB tarafından olumlu, tam üyeliğe yönelik sinyaller verilmesinin, bu ülkelerin AB'ye uyum için gerekli reformları daha istekli bir şekilde gerçekleştirdiklerini, bunun da adaylık süreçlerini hızlandırdığı ve kolaylaştırdığı belirtilmektedir.

Bu reformları yaparken de AB'den tam güvence aldıkları için ülkelerinde, iç politikada halklarına bu reformları kabullendirmekte zorlanmadılar. Ama AB tarafından üyelik konusunda diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine verilmiş aynı güvence Türkiye'ye verilmiş değil. Bu güvensiz ortamda uyum için gerekli reformları gerçekleştirmek, Türkiye için tarım kesiminde çalışan nüfusun maddi kaygılardan da ötürü, özellikle tarım sektöründe hiç de kolay olmamaktadır

Kopenhag Kriterlerinden bağımsız olarak hala birçok AB üyesi ülke tarafından Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği tartışılmaktadır. Bu da Türkiye'nin AB reformlarını gerçekleştirirken, kendi halkı tarafından bu reformların ne derece gerekli olduğu konusunda tepkisi ile karşılaşmasına neden olmaktadır. Reformlardan olumsuz etkileneceğini düşünen tarım kesimi ve tarım kesimine bağlı sektörlerde çalışan nüfus, zaten AB bizi tam üye olarak kabul etmeyecek düşüncesi ile yaklaştıklarından; reformların sadece yapılandırılmasında değil uygulamasında da büyük sorunlar yaşanmaktadır. Asıl sorunsalda reformların, yasaların yapılmasından çok, uygulamaya geçilmesi aşamasında yaşanmaktadır. Tarım sektöründe çıkarılan yeni yasalarla uygulamaların farklı olduğu bile yapılan araştırmalar sonucunda tespit edilmiştir. Türkiye'de tarım sektörünün geniş bir alana yayılmış olması ve içinde barındırdığı yüksek nüfusunda görece az eğitilmiş olması yasaların uygulanmasını zorlaştırmakta ve sonuç olarak AB ile tarım alanında uyum sürecini de yavaşlatmaktadır.

Son yıllarda AB'de bazı ülkelerin Türkiye'nin tam üyeliğine karşı bir tutum edinmeleri, Kıbrıs sorununu öne sürmeleri ve sonucunda Tarım Müzakerelerini dondurmaları, Tarım Bakanlığı'nın uyumlaştırma için gerekli çalışmaları yapmasını yavaşlatmıştır. Türkiye kamuoyu son yıllarda tam üyelik yolunda ki bu son olumsuz gelişmelerden etkilenmiş ve haksızlığa uğradığını düşünmektedir.

Sonuç olarak Türk kamuoyu araştırmalarına göre AB ile tam üyelik müzakerelerine başlandığı yıllarda halkın %75'i AB üyeliğine destek verirken, bu rakam 2009 yılında %48'e gerilemiştir. AB ülkelerinde AB'ye güven %53 civarındayken, Türkiye'de sadece %38'dir.

AB'ye karşı duruş sadece kamuoyunda değil, partiler düzeyinde de kendini göstermektedir. Muhalefet partileri olan CHP ve MHP Türkiye'nin AB'ne üyelik sürecini sert bir dille eleştirmektedirler. Son yıllarda hükümet partisi AK Parti'nin de AB'ye üyelik yolunda çalışmalarını yavaşlattığı açıkça gözlemlenmektedir. Türkiye'nin tarım sürecinde uyumunu yavaşlatan başka etkenlerde vardır. Türkiye tarım ürünleri açısından çok zengin bir ülke olmasına rağmen dışa yönelik yeterli Pazar araştırmaları yapılmadığı için tarım ihracatı istenilen seviyelere ulaşamamaktadır. Bunun yanı sıra tarımsal ürünler AB standartlarında üretilmemektedir. 'Hijyen, kalıntı gibi' sorunlara nedeniyle AB ülkelerine ihracatta istenilen rakamlara ulaşamamaktadır. Sonuçta ihraç edilen ürün geri gönderilmekte ve tarım sektörünün imajı dışarı karşı zedelenmektedir. Türkiye'nin bu sorunu bir an önce aşması, sadece dış pazara değil, iç pazara yönelik toplum sağlığı için gerekli önlemleri alması gerekmektedir.

Ülkelerin tarım sektörüne yaptıkları desteklemeler nedeniyle ürün fiyatları, serbest piyasa koşullarındaki fiyattan farklı olmaktadır. Bu durum dünya fiyatlarını ve

dolayısıyla uluslararası rekabeti etkilemektedir. Türkiye’de doğal olarak bundan etkilenmektedir.

Uluslararası ticarette yalnız fiyatlara müdahale değil, üretim ve ticaret miktarlarında da çeşitli kısıtlamalar (kotalar) söz konusu olmaktadır. Türkiye’nin taraf olduğu Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve taraf olmayı planladığı (AB) uluslararası anlaşmaların getirdiği sınırlamalar vardır. Bu yüzden Türkiye daha fazla vakit kaybetmeden, istikrarlı, uzun dönemli tarım politikaları oluşturmak zorundadır.

AB’nin OTP’ye uyumda Yunanistan, İspanya ve Portekiz’e üyelik öncesinde tanıdığı geçiş süreçlerini, yeni genişleme sürecinde aday ülkelere tanımaması Türkiye’nin karşı karşıya olduğu diğer önemli bir sorundur. Ama bütün bu olumsuz gelişmelerin yanında, birkaç sene öncesine kadar AB’ye son üye olan ülkelere Polonya’nın tarım verilerine bakıldığında, aslında Türkiye ile çok ortak noktasının olduğu görülmektedir. Türkiye tarımında olduğu gibi, Polonya’da çok fazla küçük ölçekli tarım işletmesi ve arazi vardı. Tarımda çalışan nüfus rakamsal ve yüzde olarak da oldukça yüksektir. Ama Polonya bütün bu olumsuz tarımsal verilerine rağmen AB Ortak Tarım Politikasına uyumu sağlamış ve bugün tarım sektörünü AB ile rekabet edebilecek düzeye getirmeyi başarmıştır. 2001 yılında Polonya’da tarımda çalışan nüfus %28 iken, tam üyelikten hemen sonra bu rakam %17,4’e gerilemiştir.

Polonya’nın AB’ye uyum sağlamasını kolaylaştıran etkenlerin başında, AB’den gelen yüksek maddi yardımların ve aynı zamanda sürecin sonunda tam üyeliğin olacağına dair yüksek güvencenin olmasının da büyük etkisi vardır. Türkiye’nin maddi anlamda ve siyasi anlamda böyle bir güvencesi yoktur. Sonuç olarak, Türkiye Hükümeti’nin AB ile müzakerelerde pazarlık payı azaldı; ama aynı zamanda iç politikada da ülkede tarımda çalışan iç aktörlerle de pazarlık gücü azalmış, toplumda zaten tarımsal reformlara karşı olan duruş iyice güçlenmiştir.

Maddi Yardım

1970’li yıllarda AB Bütçesinin hemen hemen hepsini alan OTP, bugün %50’lerin altında bir pay almaktadır. Özellikle AB’nin her genişleme döneminden önce OTP bütçesi, yeni aday ülkelere fazla tarımsal maddi aktarım olmaması amacıyla, daha da kısıtlanmıştır. Günümüzde hala OTP’nin bütçesinin AB bütçesinden çok fazla pay aldığı, daha da kısıtlama yapılması gereği tartışılmaktadır. Bu durumdan en olumsuz etkilenen ülkeler son aday ülkeler olmuştur.

Diğer üyelerden daha az destek alarak uyumu gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Aynı tablo Türkiye için daha da zor koşullarda uyumu sağlaması gerektiğinin göstergesidir.

Çünkü sürekli kısıtlanan OTP bütçesi nedeniyle, Türkiye'nin payına düşecek maddi yardımda azalacaktır.

OTP'nin reformu tartışmaları OTP'nin oluşumuyla birlikte başlamış ve farklı yaklaşımlarla süregelmiştir. OTP esasen 1950'li yılların sonlarındaki problemleri çözmek için oluşturulmuştur. Bu sorunlar, OTP kapsamındaki uygulamalarla 1980'li yıllara gelindiğinde büyük ölçüde çözüme kavuşurken, bu kez OTP'nin kendisi giderek büyüyen bir sorun olmaya başlamıştır. Çünkü 1980'lerde hala AB bütçesinden %75'lik büyük bir dilim alan OTP'nin bütçesini azaltılması gerekliliği tartışılmaya başlanmıştır. Tabi OTP bütçesinin payının azaltılması gerekliliği konusu, özellikle Fransa gibi OTP'den büyük fayda sağlayan ülkeler tarafından hemen kolayca benimsenmemiştir.

Bazı üye ülkelerin karşı duruşlarına rağmen 2005'lere gelindiğinde OTP bütçesinin pastadan aldığı dilimin büyüklüğü %42.91'lere kadar gerilemiştir. Ama OTP bütçesinin azaltılması gerekliliği konusunda hemfikir ortam, Birliğe yeni üye olacak olan ülkelere tarım konusunda maddi aktarımın fazla olmaması arzusu ile de gerçekleştirilmiştir. Gündem 2000 ile yeni 10 üyenin katılımı öncesinde desteklerin kapsamı bir kez daha sınırlandırılmış ve 2006 yılına kadar OTP harcamaları büyük ölçüde sabitlenmiştir.

Son olarak AB ülkeleri, Gündem 2000 reformlarının uygulamasının dönem ortalaması değerlendirmesinde Haziran 2003 veya Landmark ya da Fischler reformu olarak adlandırılan ve OTP'da öncekilere göre çok daha köklü değişiklikleri öngören bir reform paketi üzerinde anlaşmışlardır. Bu reform paketi AB'nin tarımsal destekleme sistemini kökten değiştirecek niteliktedir.¹¹ Ara dönem değerlendirmesi, Konseye ve Avrupa Parlamentosuna sunulan bir bildiri şeklinde hazırlanmıştır. Bunun amacı OTP'nin gidişatı hakkında bir tartışma başlatmak ve diğer AB kurumları, ulusal ve bölgesel otoriteler ve geniş oranda sivil toplum örgütleri arasındaki görüş alışverişlerine olanak sağlamaktır. Komisyonun amacı, doğrudan ödemelerin bir gelir yardımı olarak aktarılmasının daha da yaygınlaştırılması ve desteklerin daha basit ve şeffaf olmasıdır. Bir diğer öneri, OTP'nin ikinci ayağı olarak kırsal kalkınmanın güçlendirilmesidir. Bu amaçla, dinamik modülasyon mekanizması yoluyla birinci ayaktan (piyasa desteklerinden) ikinci ayağa (kırsal kalkınma) para aktarılarak, daha fazla fon elde edilmesi yöntemi benimsenmiştir. İkinci ayak (kırsal kalkınma) kapsamında bu paranın kullanılabileceği önlemler genişletilmiştir.

2004 ve 2005 yılında da devam eden bu reform dizisi piyasaya yönelmeyi, tüketicinin tercihlerini, kırsal gelişmeyi ve çevre konularını öne çıkarmaktadır. Süt, pirinç, tahıllar, durum buğdayı, kuru yem, sert kabuklu meyveler ve nişastalık patatesle

başlatılan ortak Pazar reorganizasyonu 2005 yılı ile beraber Akdeniz ürünleri pamuk, tütün, zeytin yağı, sofralık zeytin, şerbetçiotu ile devam etmiştir.

AB, Tarım Bakanları AB üye ülkeleri için 2013 yılına kadar uygulanacak olan sıkı bütçe programına uyulması amacıyla bir de finansal disiplin mekanizması geliştirdi. Bu disiplin iki aşamada, 2004-2006 ve 2007-2013 on yıllık süre için öngörülmüştür. Bu reformlar ile AB, Dünya Ticaret Örgütü görüşmelerinde Birliğin elini güçlendirmeyi amaçlamıştır.

Bütçe incelendiği zaman OTP her ne kadar yine AB Bütçesinin yarısına yakın bir pay almaya devam ediyor gibi gözükse de aslında tarıma ayrılan pay %42'lere kadar gerilemiş, çünkü geri kalan %13'lük kısım Kırsal Kalkınma'ya ayrılmıştır. Bu anlamda Türkiye açısından bu defa olumlu bir tablo ortaya çıkmıştır. Çünkü Türkiye'nin kırsalı ile şehirlerinin gelişmişlik oranları arasında büyük farklılıklar vardır. Bu kırsal kalkınmaya ayrılan yeni bütçeden Türkiye en optimum düzeyde faydalanabilmelidir.

Genişlemenin AB tarımı üzerinde çok önemli etkileri olmuştur. 7 milyon olan AB tarımsal nüfusu 11 milyona, kullandığı tarımsal alan 130 milyondan 178 milyon hektara çıkmıştır. Bütün bu gelişmeler Türkiye'nin pastadan alacağı payında giderek küçülmesi anlamına gelmektedir.

AB'de genişlemenin tarım açısından eski üyelere etkisi; tarım üretim yapısı ve politikalarda değişim ek bütçe harcamalarıdır. Yeni üyelere etkisi ise, üstlenilen taahhütler, AB-15 karşısında varlığını sürdürme sorunları, rekabet gücünü artırma zorlukları, ama buna karşılık büyüyen pazar ve tarımsal gelişme imkanı, yeni standartlara uyumdur. Türkiye açısından da AB büyük rekabet piyasasında yer alabilmek demek, daha kaliteli ve standartlara uygun ürünler üretme zorunluluğu demektir. Bu da tarım sektörünün kalkınması anlamını taşımaktadır.

AB'ye adaylık, Türkiye'nin üyelik olsun olmasın yapması gereken reformları gerçekleştirmesini sağlayacaktır. AB'nin genişleme süreciyle birlikte AB toplam alanının %90'ının kırsal alan oluşturur hale gelmiştir. Nüfusun yaklaşık %50'si kırsal alanda yaşamaktadır. Kırsalın tüm bu yüksek yüzde değerleri de tarım ve kırsal kalkınmanın birbirinden ayrı tutulamayacağı gerçeğini bir kez daha ortaya çıkarmakla kalmamış, aynı zamanda Kırsal Kalkınma için tarımdan bağımsız bir bütçe oluşturulması gerekliliğini ortaya koymuştur.

Ama Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Bütçesi'nden faydalanabilmesi gibi olumlu gelişmelerin yanında diğer ülkeler ile tarımsal veriler karşılaştırıldığında , Türkiye ile

arada büyük farklar olduğunu görmek, tekrar Türkiye açısından OTP'ye uyumun bir kez daha ne derece zor olduğunu gözler önüne sermektedir.

Ülke İçi Unsurlar

Tarımsal yapıdan kaynaklanan ülke içi sorunların başında Türkiye'de tarımsal işletmelerin büyük çoğunluğunun 50 hektardan küçük işletmelerin oluşturması gelir. Buna karşılık tarımsal işletmelerin optimal verimlilikte çalışmaları için, belli bir toprak büyüklüğüne ihtiyaç duyulmaktadır.

Küçük işletmelerin çok büyük bir bölümü üretimi kendi tüketimini karşılamak için yapmakta, pazar için üretim yapmamakta ve buna bağlı olarak sermaye birikimi de sağlanamamaktadır. İşletmelerin arazi tasarruf şeklinin öz mülkiyet şeklinde olmasıda, bu toprakların verimliliğini düşüren faktörlerdendir. Tarım kesiminin karşılaştığı temel sorunlardan biri de kullanılan teknolojinin eskiliği ve yeni teknolojilerin yeterince ve etkin olarak kullanılamamasıdır. Bunun sonucu olarak üretim istenildiği kadar arttırılamamaktadır. Verimlilik ve üretim kalitesi düşüktür. Tarımsal üretim, doğal koşulların belirsizliğine çok fazla açıktır. Arazi kullanım planlarının bulunmaması, tarım arazilerinin tarım dışı kullanımının artışı ve erozyon gibi nedenlerle tarım alanları azalmakta, arazi mülkiyetindeki dağılımın bozukluğu sonucunda, küçük işletmelerin payı artmaktadır. Tarım sektöründe istihdam edilenlerin gelirleri diğer sektörlerle göre düşük olup, tarım sektörünün kendi içerisinde de gelir dağılımı büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Uygulanan destekleme politikaları ile üretici gelirlerinde istikrar sağlanamadığı gibi, dünya fiyatlarının üstünde seyreden destekleme fiyatları, bazı ürünlerde ekim alanlarının aşırı genişlemesine, üretim fazlası oluşmasına ve devletin fazla alım yaparak yüksek stok maliyetine neden olmaktadır.

İyi eğitilmiş ve teknik bilgi sahibi emek gücünün bulunmaması, tarımda verimin düşmesine ve mahsulün çok önemli bir kısmının tarlada kalmasına yol açmaktadır. Üretici genelde ürettiği ürünleri işlemeden pazara sunduğu için ürününe katma değer katamamakta ve bunun sonucunda daha az kar payı ile satış yapmaktadır. Bunun için Tarım İşletme Kuruluşlarının reforme edilmeleri, üreticiye ürününü daha fazla işleme imkanı verebilecek olanaklar sağlanmalıdır. Üretim ve pazarlama örgütlenmelerindeki yetersizliğin yanı sıra, taşıma ve depolama sistemlerinin yeterince gelişmemiş olması, tarım sektörünün diğer önemli sorunları arasında yer almaktadır.

Tarım politikalarından kaynaklanan sorunların başında ise seçim dönemlerinde izlenen popülist politikalara bağlı olarak tarımsal ürünlere farklı destekleme politikasının uygulanması gelir. Bir hükümetten diğerine desteklenen ürünlerin sayısının değişmesi

gibi nedenlerle tarım politikalarının etkinliği azalmakta ve ayrıca bütçeye ek bir yük getirmektedir.

Türk tarımında şu ana kadar yapılmış tüm reformlar kısa süreli, plansızca, günü kurtarmak amacı ile yapılmış reformlardır. Uzun vadeli, sonuçlarının ne olacağı yeterince araştırılmadan, plansızca yapılan politikalardan türk tarımı senelerdir büyük zarar görmüştür. Yapılan 5 yıllık kalkınma planlarının sonuçları bile gerektiği şekilde değerlendirilmemiştir. 1963 yılından 2000 yılına kadar süreçte tarım sektörü yılda %1,9'luk bir büyüme göstermiştir. Dünya Bankası raporlarına göre aşırı korumacı Türk tarım politikası ters tepki göstermiş, tarımı geliştireceği yere küçültmüştür.

Tarım sektöründe yanlış politikalar ve uzun süreli stratejilerin belirlenmemesinden dolayı bugün ölkede birçok küçük ölçekli tarımsal işletme oluşmuştur. İzmir Bölgesi Tarım ve Kredi Kooperatifleri Müdürü Erdal Sevim'e göre devlet senelerdir tarım sektöründe düşük faizi destekleyerek, küçük üreticilerinde bu faizlerden yararlanmasını sağlayarak küçük ölçekli tarımsal işletmelerin önünü açtığını savunmaktadır. 'Devlet bu düşük faizli kredilerle, küçük ölçekli işletme oluşturma arzusunu tetiklemiş, sonuçta, bugün en küçük bir köyde ihtiyaç olmamasına karşın onlarca traktörle karşılaşılmaktadır.

Çiftçiler örgütsüz oldukları için fiyat üretim sürecine katılamamakta, ürünü için bir referans fiyat bile yaratamamaktadır. Çiftçinin elinden çıkan tarımsal ürünler, birçok aracıya uğramakta ve yüksek bir maliyetle tüketicinin karşısına çıkmaktadır.Çiftçilerin bu mağduriyetin önüne geçebilmek için bir an önce kendi çiftçi kooperatiflerini kurmaları gerekmektedir.

Türk tarımının en önemli sorunu yukarıda da bahsedildiği üzere tarımda ki fazla nüfus ve tarım arazilerinin çok parçalı, küçük ölçekli olmasıdır. Tarımda ki fazla nüfusun bir an önce azaltılması gerekmektedir. Bu fazla nüfusun nereye aktarılacağı henüz planlanmamıştır. Bu plansızlık nedeniyle köyden kentte hızlı bir göç yaşanmaktadır. Plansız yaşanan göç büyük şehirlerde çarpık kentleşmeyi, işsizliği ve dolayısıyla suç oranlarını arttırmaktadır. Bundan en büyük zararı gençler, yeni nesil görmektedir. Devletin tarımda ki nüfusu azaltmayı planlı bir şekilde yapması, tarımdan koparılan insanlara yine kendi bölgelerinde iş imkanları sağlanması gerekmektedir.

AB-25 içerisinde tarımın GSYİH içindeki payının en yüksek olduğu ölkeler; yüzde 5,4 ile Yunanistan, yüzde 3,7 ile Güney Kıbrıs ve yüzde 3,6 ile İspanya'dır. Tarımın GSYİH içindeki payı AB-15 ve AB-25 için sırasıyla yüzde 1,8 ve 1,6'dır. Yeni üye ölkelerde ise bu oran çok daha yüksek düzeylerde dir. Nitekim, Türkiye'de yüzde 11,5

olan tarımın GSYİH içindeki payı, Romanya’da yüzde 11,2 ve Bulgaristan’da yüzde 8,7 düzeyindedir. Bu verilere göre tarımın milli gelir içindeki payı Türkiye’de tüm üye ülkelerde olduğundan daha yüksek düzeydedir.

Avrupa birliği ülkelerinde tarım sektöründe istihdam edilen kişi sayısında önemli oranda gerileme yaşanmıştır. Nitekim, 1980 yılında, daha sonra üye olan ülkeler de birlikte dikkate alındığında, AB-15’te 12,7 milyon olan tarımdaki istihdam, 2003 yılı sonunda 6,4 milyona gerilemiştir. Bu 24 yıllık bir zaman diliminde yaklaşık yüzde 50 düzeyinde bir gerilemeye karşılık gelmektedir. Böylece tarımın toplam istihdamdaki payı da yüzde 4 düzeyine gerilemiştir.

2003 yılı itibariyle AB-15 içerisinde tarımda istihdamın en yüksek olduğu ülkeler Fransa, İtalya, Almanya ve İspanya’dır. AB-25 içinde ise Polonya 2,4 milyon kişi ile en yüksek tarımsal istihdama sahip ülke konumundadır. Bu sayı nedeniyle AB ile Polonya arasındaki müzakere süreci oldukça tartışmalı ama başarılı geçmiştir. Yine AB-27’de Romanya 3,5 milyonluk tarımsal istihdamı ile dikkati çekmektedir.

AB Türkiye’de tarımsal nüfusun oranını %10’a indirilmesini istemektedir. Tarımda çalışan bu nüfusunda hangi sektörlerle aktarılabilceği, bu insanlara ne tür iş imkanlarının oluşturulabileceği de henüz cevap bulmamış büyük sorunlar arasındadır. Endüstri ve Hizmet sektöründe iş olanakları arttırılmadığı sürece ve tarımda çalışan nüfusun eğitim düzeyi yükseltilmediği sürece bu nüfusun plansız bir şekilde büyük şehirlere göç etmesinin önüne geçilemeyecek. Sonuçta plansız şehirleşme, gecekondulaşma, suç oranlarının artışı gibi senelerdir katlanarak devam eden sorunlar büyümeye devam edecektir. Tarım sektöründe senelerdir çözüm bulamayan sorunlar kötü etkilerini sadece kırsalda değil, büyük şehirlerde de kendini göstermektedir.

Endüstri ve Hizmet sektörlerinin özellikle doğu ve kuzey bölgelerde gelişmemiş olmasına bağlı olarak, bu bölgelerde tarım sektöründe çalışan nüfusun oranı yüksektir. Karadeniz Bölgesi’nde nüfusun %61, Doğu Anadolu Bölgesi’nde %53’ü ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi’nde nüfusun %44’ü tarımda istihdam etmektedir. Özellikle bu bölgelerde kırsal kesimde yaşayan kadınların, tarım sektörü dışında başka bir sektörde çalışma şansları yoktur. İstatistiki verilere bakıldığında kırsal kesimde yaşayan kadınların %89’u tarım sektöründe çalışmaktadır; ama bu kadınların %80’nin de fazlası ücretsiz aile işçisi konumunda çalıştıklarından, sigortasız, sosyal güvenceleri olmadan çalışmaktadırlar.¹⁷ OECD rakamlarına bakıldığında Türkiye’de genelde tarımda çalışan nüfusun %51’i ücretsiz aile işçisi konumundadır.

Türkiye’nin tarım sektöründe diğer bir içsel sorunu, ülkenin doğusunda kırılmayan feodal yapıdır. Bu bölgelerde bazen tüm bir köyün ağanın ve onun aile üyelerinin elinde olduğu bilinmektedir. Köylüler ağanın topraklarında ürün ya da ücret karşılığı

çalışmaktadırlar. Köy ağaları sadece tarım sektörünün başında değil, aynı zamanda toplumsal ve politik konularda da büyük rol oynamaktadırlar. Türkiye'nin kuruluşundan bu yana bu feodal sistem yıkılmaya çalışılsa da her defasında başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Tarımsal nüfusunun fazla olması nedeni ile aslında Polonya OTP'ye uyumu başarmış bir ülke olarktan güzel bir örnek teşkil etmektedir. Öniş'e göre de Polonya'da siyasiler ve sivil toplum arasında AB'de gelen olumlu işaretler doğrultusunda uyum süreci zarfında verimli çalışmalar yapılmış, ve bu çalışmalar sonucunda Polonya'nın tam üyeliği gerçekleşmiştir.

Tarımsal nüfusun fazlalığı nedeniyle tarım işletmeleri giderek daha küçük ve çok parçalı işletmeler haline gelmekte, optimal işletmelerden uzaklaşmaktadır. Bu tür işletmelerin ortak özelliği düşük üretim, yüksek gizli işsizlik ve düşük rekabet gücüdür. Yine de bu tür işletmelerin Türkiye'deki kırsal nüfusun büyük çoğunluğu için gelir güvenliği ve geçim kaynağı olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıl olan 1923'te Gayri Safi Milli Hasıla'nın (GSMH) %43'ünü karşılayan tarım ve hayvancılık sektörünün bugün GSMH'deki payı %12 civarlarına gerilemiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra Türk tarım sektöründe yaşanan hızlı gelişme sonucunda 1923'ten 1975 yılında kadar ki dönemde tarımda ekim alanı ve üretimde artış yaşanırken, 1975-2007 yılları arasında ise büyüme ve üretim oransal olarak azalmıştır.

Türkiye ve AB arasında ki tek sorun Türkiye'de tarımsal nüfusun büyüklüğü değildir. AB ve Türkiye tarımı arasında verim bakımından da önemli farklılıklar bulunmaktadır. Aşağıda ki farklı ürünlerden seçilmiş olan tablolar, verimde Türkiye'nin ne derece geri kaldığının göstergesidir.

Tahıl ambarı olarak adlandırılan Türkiye'nin buğday, arpa, mısır gibi ürünlerde AB'nin çok gerisinde kaldığı yukarıda ki tabloda gösterilmektedir. Sadece pamuk üretiminde az bir farkla verimde önde olan Türkiye, aslında pamuk sektöründe de büyük sorunlarla karşı karşıyadır.

Pamuk üreticileri yeterince devletten yardım alamadıklarında şikayetçilerdir. Birçok pamuk üreticisi pamuktan beklediği karı alamayınca, pamuk ekiminde verimli arazilerde başka ürün üretimine geçmektedir. Pamuk üretiminin azalması sadece tarım sektörünü olumsuz etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda hammaddesini pamuktan alan ve Türkiye'nin en büyük sanayilerinden biri olan tekstil sektörünü de çok olumsuz etkilemektedir.

Zeytinyağı üretiminde bile Türkiye zeytin üretimi için gerekli arazi ve iklim koşulları bakımından Yunanistan ve İtalya'dan çok daha olumlu koşullara sahip olmasına rağmen, zeytinyağı üretiminden bu ülkelerden çok daha geride kalmaktadır. Yunanistan, İtalya ve İspanya ürettikleri zeytinyağlarını şişeleyerek, artı değer katarak ihraç ederken, Türkiye hala zeytinyağını konteynırlarla ihraç ederek, az kar etmektedir. Zeytinyağı üretimi için gerekli zeytinlikler gerekli şekilde korunmazsa, ekim alanları genişletilmezse ve zeytinyağı üretimi için gerekli sanayileşme sağlanmadığı sürece Türkiye'yi daha ciddi sorunlar beklemektedir.

Zeytinyağı pazarında yer almak isteyen Tunus ve diğer AB dışında yer alan Akdeniz ülkeleri, AB pazarında ki paylarını arttırabilmek için birbirleri ile rekabet halindedirler. AB'ye aday olan Türkiye'nin AB pazarında bu ülkelerden daha fazla yer alması gerekmektedir.

AB'de meyve ve sebze üretebilen az sayıda ülke ile kıyaslandığında Türkiye aslında AB'nin tüm meyve sebze ihtiyacını karşılayabilecek manavı olabilmeye kapasitesine sahip olmasına rağmen, diğer ürünlerde olduğu gibi meyve ve sebze sektöründe de verimin çok düşük olmasından ötürü, Türkiye tarımda bu avantajı da değerlendirememektedir. İtalya Türkiye'nin meyve ve sebze üretimi için gerekli olan alanın yarısına bile sahip olamamasına rağmen, Türkiye ile aynı seviye de hasat almaktadır. Bütün bu rakamlar, stratejik tarım ürünlerinde dahi gerekli önlemlerin alınmadığı, yeteri teknoloji kullanımının sağlanmadığını bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Bu önemli sorunların yanında Türkiye'nin avantajlı olduğu noktalarda vardır. İklimi ve coğrafi özellikleri sayesinde ülkenin ürün çeşitliliği fazladır. Önemli olan ürün planlamasının yapılarak bu güçlü yönlerin daha da güçlendirilmesi gerekliliğidir. Diğer avantajlı nokta organik tarımdır. Türk tarım arazileri organik tarıma çok uygundur. AB ülkeleri Sanayi Devrimi'nden sonra yoğun endüstrileşme sonucunda organik tarıma elverişli toprakları kaybetmişlerdir. Önemli olan sanayileşmeye devam eden Türkiye'nin de aynı hatayı yapmaması gerektiğidir. Ama maalesef Türkiye çevre konusunda yeterli duyarlılığı göstermemeye devam ederse, AB'den avantajlı olduğu bu önemli sektörü de kaybetme riski ile karşı karşıyadır. Tüm dünya özellikle AB ülkeleri, sağlıklı olduğu için artan bir trend olan organik tarım ürünlerine yönelmektedir. Türkiye bu noktada çok önemli bir pazara sahip olabilir ve bu da türk tarımına önemli ekonomik girdiler sağlayabilir.

Sonuç olarak;

Türk tarımı OTP ile uyumlaştırma sürecinde dışsal ve içsel farklı politik unsurlardan çok olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Bütün bu sorunların devam etmesinin en önemli nedeni AB'ye aday olan Türkiye'nin adaylık süreci sonunda hala tam üye kabul edilip edilmeyeceği konusunda yaşadığı tedirginliktir. Türk kamuoyunda AB'ye üyelik konusunda bir bıkkınlık, isteksizlik doğmaya başlamıştır. Asıl nedeni AB'ne üye ülkelerden bazılarının Türkiye'nin tam üyeliğine karşı yürüttüğü politikalaradır. AB'den gelen birbiri ile tutarsız söylemler, Türkiye'nin sadece politik gündemini olumsuz etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda ülkenin ekonomik kalkınmasını önemli derecede etkileyen sektörlerinde kalkınmasını olumsuz etkilemektedir.

Tam olarak önünü göremeyen bu ekonomik sektörlerin başında gelen tarım sektöründe çok başlılık oluşmuştur. Bu çok başlılıktan AB taraftarları ve AB karşıtları şeklinde de bahsedilebilir. Tarım politikalarını AB ile tam üyeliği göz önünde bulundurarak yapmak isteyen taraflar ile AB karşıtı tarafların yapmak istedikleri birbiri ile çakışmakta, bütün bunlardan yine en büyük zararı tarım kesiminde çalışan yoksul kesim almaktadır.

Ayrıca AB üyeliği olsun olmasın yapılması gereken reformlarda AB karşıtları tarafından engellenmeye çalışılmakta, senelerdir sürdüğü gibi bugün de tarım ürünleri destekleri seçim kampanyalarına taşınmaya devam etmektedir.

Bu sorunların çözülebilmesinin ilk koşulu Türkiye'nin artık daha fazla vakit kaybetmeden AB'den gelen farklı söylemlerden bağımsız olarak istikrarlı, uzun süreli, planlı bir tarım politikası oluşturmasıyla sağlanacaktır. Tarihte de görüldüğü üzere kısa dönemli, plansız, ürün politikasız alınan önlemler Türk tarımına yarardan çok zarar getirmiştir. Türk tarımının ilk önce dış ve iç siyasi çıkarların elinden kurtarılması gerekmektedir. Bunun içinde tarımda kurumsallaşma ve örgütlenme hızlandırılmalıdır.